Wstęp do informatyki

Wykład 6
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Informatyki

Plan na dziś

- 1. Problem sortowania;
 - sformułowanie problemu
 - przykład rozwiązania: sortowanie przez wstawianie (insert sort)
- 2. Wyszukiwanie binarne w ciągu posortowanym
- 3. Usprawnianie programów/algorytmów:
 - Wyszukiwanie z wartownikiem
 - Schemat Hornera

Specyfikacja

Wejście: ciąg elementów a₁, ..., a_n ze zbioru uporządkowanego Z

Wyjście: permutacja $b_1,...,b_n$ ciągu $a_1,...a_n$ taka, że $b_1 \le ... \le b_n$

Dlaczego "zbiór uporządkowany"?

- elementy możemy porównywać,
- rozwiązanie działa niezależnie od wyboru Z (liczby naturalne, rzeczywiste, słowa z porządkiem leksykograficznym, itp.)
- nie można więc wykorzystywać specyfiki zbioru
 Z (np. nie działa sortowanie przez zliczanie)

Specyfikacja konkretniej

Wejście:

```
ciąg elementów a_1, ..., a_n ze zbioru uporządkowanego Z, umieszczony w tablicy a[0],...,a[n-1]
```

Wyjście:

```
permutacja b_1,...,b_n ciągu a_1,...,a_n taka, że b_1 \le ... \le b_n, umieszczona w a[0],...,a[n-1]
```

Klasyczne algorytmy sortowania:

- Sortowanie przez wybór (ćw.)
- Sortowanie bąbelkowe (ćw.)
- Shell sort
- Sortowanie przez wstawianie (wykład)
 (dodatkowe) Kryteria oceny algorytmu sortowania:
- liczba porównań elementów ze zbioru Z
- liczba podstawień (lub zamian) elementów ze zbioru Z

Sortowanie przez wstawianie

Specyfikacja (przypomnienie)

Wejście: a[0],...,a[n-1] – elementy zbioru uporządkowanego Z

Wyjście: a[0],...,a[n-1] zawiera permutację oryginalnego

ciągu a[0],...,a[n-1] taką, że a[0]≤... ≤a[n-1]

Algorytm (pseudokod)

Dla k = 1, ..., n - 1 **powtarzaj**:

- Znajdź p, pozycję "dla" a[k] w posortowanym ciągu a[0]≤... ≤a[k-1], tzn., takie p, że
 - $a[p-1] \le a[k] \le a[p]$ dla 0 lub
 - a[k] ≤ a[p] dla p=0 lub
 - $a[p-1] \le a[k]$ dla p=k
- 2. Przesuń elementy a[p],...,a[k-1] o jedną pozycję w prawo,
- 3. Przenieś a[k] na pozycję p.

Sortowanie przez wstawianie - implementacja

Algorytm (pseudokod)

Dla k = 1, ..., n - 1 **powtarzaj**:

- Znajdź p, pozycję "dla" a[k] w posortowanym ciągu a[0]≤...
 ≤a[k-1], tzn., takie że
 - a[p-1] ≤ a[k] ≤ a[p] dla 0 < p
 k lub
 - $a[k] \le a[p] dla p=0 lub$
 - $a[p-1] \le a[k] dla p=k$
- Przesuń elementy a[p],...,a[k-1] o jedną pozycję w prawo,
- 3. Przenieś a[k] na pozycję p.

```
void insertSort(int n,int a[])
  int x, k, p;
  for (k=1; k<n; k++) {
    x=a[k];
    p=k;
    while (p>0 && x<a[p-1])
    { a[p]=a[p-1];
      p--;
    a[p]=x;
```

Uwagi:

- Pozycji p, na którą wstawimy a[k] szukamy "od prawej do lewej"
- Dzięki temu poszukiwanie pozycji możemy połączyć z przesuwaniem elementów w prawo (a[k] zapamiętujemy w pomocniczej zmiennej x)

Sortowanie przez wstawianie - implementacja

Algorytm (pseudokod)

Dla k = 1, ..., n - 1 **powtarzaj**:

- Znajdź p, pozycję "dla" a[k] w posortowanym ciągu a[0]≤...
 ≤a[k-1], tzn., takie że
 - a[p-1] ≤ a[k] ≤ a[p] dla 0 < p
 k lub
 - a[k] ≤ a[p] dla p=0 lub
 - $a[p-1] \le a[k] dla p=k$
- Przesuń elementy a[p],...,a[k-1] o jedną pozycję w prawo,
- 3. Przenieś a[k] na pozycję p.

```
def insertSort(n,a):
    for k in range(1,n):
        x=a[k]
        p=k
        while p>0 and x<a[p-1]:
        a[p]=a[p-1]
        p=p-1
        a[p]=x</pre>
```

Uwagi:

- Pozycji p, na którą wstawimy a[k] szukamy "od prawej do lewej"
- Dzięki temu poszukiwanie pozycji możemy połączyć z przesuwaniem elementów w prawo (a[k] zapamiętujemy w pomocniczej zmiennej x)

Sortowanie przez wstawianie - złożoność

Algorytm (pseudokod)

Dla k = 1, ..., n - 1 powtarzaj:

- 1. Znajdź **p**, pozycję "dla" a[k] w posortowanym ciągu a[0]≤... ≤a[k-1], tzn., takie że
 - $a[p-1] \le a[k] \le a[p] dla 0 lub$
 - a[k] ≤ a[p] dla p=0 lub
 - $a[p-1] \le a[k] dla p=k$
- 2. Przesuń elementy a[p],...,a[k-1] o jedną pozycję w prawo,
- 3. Przenieś a[k] na pozycję p.

Złożoność czasowa:

- Kroki 1., 2. i 3. powtarzamy n 1 razy
- *k*-te wykonanie kroków 1., 2. i 3. ma złożoność O(k) [szukamy pozycji elementu a[k] w ciągu a[0],...,a[k-1]
- Złożoność algorytmu O(1 + 2 + ... + (n 1)) = O(n(n-1)/2) = O(n^2)

Złożoność pamięciowa:

- Potrzebujemy tablicy rozmiaru n i stałej liczby pomocniczych zmiennych
- Złożoność O(n)
- Dokładniej: wystarczy pamięć n + O(1)

Sortowanie w miejscu: oprócz tablicy z danymi, pamięć tylko O(1).

Sortowanie przez wstawianie – złożoność cd

Liczba porównań (elementów sortowanego zbioru):

- k-te wykonanie kroków 1., 2. i 3. wymaga co najwyżej k porównań
- Liczba porównań to O(1 + 2 + ... + (n − 1)) = O(n(n-1)/2) = O(n²)

Liczba przestawień (podstawień) elementów sortowanego zbioru:

- w k-tym wykonaniu kroków 1., 2. i 3. "przesuwamy" co najwyżej k elementów
- liczba przestawień O(1 + 2 + ... + (n 1)) = O(n(n-1)/2) = O(n²)

Pytanie

Potrafisz skonstruować algorytm z mniejszą liczbą

- porównań?
- przestawień/podstawień?

Sortowanie przez wstawianie – złożoność cd Zależność czasu działania od danych wejściowych

Dane wejściowe	Porównania	Podstawienia
$a[0] \le a[1] \le \le a[n-1]$	n – 1	n – 1
$a[0] \ge a[1] \ge \ge a[n-1]$	n·(n − 1) / 2	n·(n − 1) / 2

Wyszukiwanie binarne

Specyfikacja problemu

Wejście:

- n liczba naturalna
- ciąg elementów a₁≤... ≤ a_n ze zbioru uporządkowanego Z, umieszczony w tablicy a[0] ≤ ... ≤ a[n-1]
- x element zbioru Z

Wyjście:

- p pozycja elementu x w ciągu a[0],...,a[n-1] LUB
- -1 gdy x nie występuje w ciągu a[0],...,a[n-1]

Specyfikacja podproblemu

Wejście:

- b, e liczby naturalne
- ciąg posortowany a[b] ≤ ... ≤ a[e] elementów zbioru uporządkowanego Z
- x element zbioru Z

Wyjście:

- p pozycja elementu x w ciągu a[b],...,a[e] LUB
- -1 gdy x nie występuje w ciągu a[b],...,a[e]

Algorytm binarnego wyszukiwania

```
    Jeśli b > e : zwróć -1 // ciąg pusty
    s ← (b + e) / 2 // s to "środek" przedziału [b,e]
    Jeśli x = a[s] : zwróć s
    Jeśli x < a[s] : przeszukaj a[b]..a[s-1] // x nie występuje w a[s]...a[e]</li>
    Jeśli x > a[s] : przeszukaj a[s+1]..a[e] // x nie występuje w a[b]...a[s]
```

Algorytm binarnego wyszukiwania

```
    Jeśli b > e : zwróć -1  // ciąg pusty
    s ← (b + e) / 2  // s to "środek" przedziału [b,e]
    Jeśli x = a[s] : zwróć s
    Jeśli x < a[s] : przeszukaj a[b]..a[s-1] // x nie występuje w a[s]...a[e]</li>
    Jeśli x > a[s] : przeszukaj a[s+1]..a[e] // x nie występuje w a[b]...a[s]
```

```
def znajdzR(b,e,a,x):
   if (b>e): return -1
   s = (b+e)/2
   if a[s]==x:
    return s
   if x<a[s]:
    return znajdzR(b,s-1,a,x)
   return znajdzR(s+1,e,a,x)</pre>
```

Oryginalna specyfikacja problemu

```
Wejście: n – liczba naturalna
```

- uporządkowany ciąg elementów a[0] ≤ ...≤ a[n-1]
- x element

Wyjście:

```
p – pozycja elementu x w ciągu a[0],...,a[n-1] LUB
-1 – gdy x nie występuje w ciągu a[0],...,a[n-1]
```

Specyfikacja realizowana przez znajdzR(int b, int e, int a[], int x) Wejście:

- b, e liczby naturalne
- <u>uporządkowany</u> ciąg a[b] ≤ ... ≤ a[e] elementów
- x element

Wyjście:

```
p – pozycja elementu x w ciągu a[b],...,a[e] LUB
-1 – gdy x nie występuje w ciągu a[b],...,a[e]
```

```
int znajdz(int n, int a[], int x)
{ return znajdzR(0,n-1,a,x); }
```

```
def znajdz(n, a, x):
    return znajdzR(0,n-1,a,x)
```

Wyszukiwanie bez rekurencji

Algorytm binarnego wyszukiwania

```
1. Jeśli b > e : zwróć -1  // ciąg pusty

2. s \leftarrow (b + e) / 2  // s to "środek" przedziału [b,e]

3. Jeśli x = a[s] : zwróć s

4. Jeśli x < a[s] : przeszukaj a[b]..a[s-1] // x nie występuje w a[s]...a[e]

5. Jeśli x > a[s] : przeszukaj a[s+1]..a[e] // x nie występuje w a[b]...a[s]

int znajdzR(int b, int e, int a[], int x)  int znajdzl(int n, int a[], int x)
```

```
{ int s;
 if (b>e) return -1;
 s = (b+e)/2;
 if (a[s]==x) return s;
 if (x<a[s]) return znajdzR(b,s-1,a,x);</pre>
 return znajdzR(s+1,e,a,x);
int znajdz(int n, int a[], int x)
{ return znajdzR(0,n-1,a,x);}
```

```
{ int b,e,s;
 b = 0; e = n - 1;
 while (b \le e)
  s = (b+e)/2;
  if (a[s]==x) return s;
  if (x<a[s]) e=s-1;
  else b=s+1:
 return -1;}
```

Zamiast wywołań rekurencyjnych:

- 1. pętla "while (b<=e)" (przeciwny do bezwarunkowego zakończenia)
- 2. wywołanie z nowymi wartościami b i e: zmiana tych wartości w pętli

Wyszukiwanie bez rekurencji

Algorytm binarnego wyszukiwania

```
    Jeśli b > e : zwróć -1  // ciąg pusty
    s ← (b + e) / 2  // s to "środek" przedziału [b,e]
    Jeśli x = a[s] : zwróć s
    Jeśli x < a[s] : przeszukaj a[b]..a[s-1] // x nie występuje w a[s]...a[e]</li>
    Jeśli x > a[s] : przeszukaj a[s+1]..a[e] // x nie występuje w a[b]...a[s]
```

```
def znajdzR(b,e,a,x):
   if (b>e): return -1
   s = (b+e)/2
   if a[s]==x:
     return s
   if x<a[s]: return znajdzR(b,s-1,a,x)
   return znajdzR(s+1,e,a,x)

def znajdz(n, a, x):
   return znajdzR(0,n-1,a,x)</pre>
```

```
def znajdzl(n, a, x):
  b = 0
  e = n - 1
  while b <= e:
    s = (b+e)/2
    if a[s] == x: return s
    if x < a[s]: e = s - 1
    else: b = s + 1
  return - 1</pre>
```

Zamiast wywołań rekurencyjnych:

- 1. pętla "while (b<=e)" (przeciwny do bezwarunkowego zakończenia)
- 2. wywołanie z nowymi wartościami b i e: zmiana tych wartości w pętli

Wyszukiwanie binarne – poprawność

Formalny dowód poprawności algorytmu (pierwsza przymiarka) - etapy:

- zwracany wynik jest (zawsze) zgodny ze specyfikacją;
- algorytm zawsze kończy działanie (własność stopu).

Wyszukiwanie binarne – poprawność wyniku

Oznaczenie: a[i,j] = a[i], a[i+1],...,a[j]

Własność 1:

• $x \notin a[0,b-1] \cup a[e+1,n-1]$ (*)

DOWÓD

- 1. Na początku b=0 i e = n 1, więc a[0,b 1] \cup a[e+1,n 1] = \emptyset
- 2. if (x<a[s]) e=s-1: uporządkowanie ciągu gwarantuje, że x ∉ a[s,e], więc podstawienie e=s-1 zachowuje (*);
- 3. if (x>a[s]) b=s+1: uporządkowanie ciągu gwarantuje, że x ∉ a[b,s], więc podstawienie b=s+1 zachowuje (*);

Wniosek

- Jeśli algorytm zwraca wartość s≥0, działa zgodnie ze specyfikacją (wskazuje element a[s] równy x)
- Jeśli algorytm zwraca wartość -1, to również działa zgodnie ze specyfikacją:
 - wówczas n>b>e>-1 czyli x ∉ a[0,b 1] ∪ a[e+1,n 1] = a[0, n 1]
 (Własność 1)

Wyszukiwanie binarne – własność stopu

Własność 2:

Każda iteracja zmniejsza wielkość przeszukiwanego przedziału (co najmniej) dwukrotnie.

Inaczej mówiąc:

Niech b_2 , e_2 oraz b_1 , e_1 to wartości zmiennych b, e na początku i końcu jednego wykonania instrukcji pętli oraz $e_2 \ge b_2$. Wówczas: $e_2 - b_2 + 1 \le (e_1 - b_1 + 1) / 2$

DOWÓD (żmudna ale dokładna wersja; ten jeden raz ©)

Przypadek 1: e₁ + b₁ parzyste

Wówczas
$$s = (e_1 + b_1)/2$$
 oraz

$$e_2 - b_2 + 1 = (s - 1) - b_1 + 1 = (e_1 + b_1) / 2 - b_1 < (e_1 - b_1 + 1) / 2$$

LUB

$$e_2 - b_2 + 1 = e_1 - (s + 1) + 1 = e_1 - (e_1 + b_1) / 2 < (e_1 - b_1 + 1) / 2$$

Przypadek 2: e₁ + b₁ nieparzyste

Wówczas s =
$$(e_1 + b_1 - 1) / 2$$
 oraz

$$e_2 - b_2 + 1 = (s - 1) - b_1 + 1 = (e_1 + b_1 - 1) / 2 - b_1 < (e_1 - b_1 + 1) / 2$$

LUB

$$e_2 - b_2 + 1 = e_1 - (s + 1) + 1 = e_1 - (e_1 + b_1 - 1) / 2 = (e_1 - b_1 + 1) / 2$$

Wyszukiwanie binarne – własność stopu

Własność 2:

Każda iteracja zmniejsza wielkość przedziału (co najmniej) dwukrotnie. Inaczej mówiąc:

Niech b_2 , e_2 oraz b_1 , e_1 to wartości zmiennych b, e na początku i końcu jednego wykonania instrukcji pętli oraz $e_2 \ge b_2$. Wówczas: $e_2 - b_2 + 1 \le (e_1 - b_1 + 1) / 2$

Wniosek

Algorytm binarnego wyszukiwania zawsze kończy działanie.

Dowód

- e b +1 jest zawsze liczbą całkowitą
- więc Własność 2 oznacza, że wartość e b + 1 będzie równa 1 po skończonej liczbie iteracji (na razie nie liczymy po ilu...)
- zatem algorytm zakończy działanie (sprawdź zachowanie gdy e=b…)

Wyszukiwanie binarne - złożoność

Złożoność czasowa

- każde wywołanie rekurencyjne / iteracja zmniejsza (co najmniej) dwukrotnie długość ciągu, czyli różnicę e – b + 1
- (najpóźniej) obliczenia kończą się po wywołaniu, w którym długość ciągu to
- Początkowa długość ciągu: e b + 1 = n
- Czas: O(log n)

Złożoność pamięciowa

- implementacja iteracyjna (bez rekurencji) pamięć O(1) [+tabl.z danymi]
- implementacja rekurencyjna:
 - pamięć zajmowana przez stos wywołań, proporcjonalna do głębokości drzewa wywołań rekurencyjnych
 - głębokość drzewa wywołań szacujemy tak samo jak czas: O(log n)
 - można zmniejszyć rekursja ogonowa....

Wyszukiwanie z wartownikiem czyli "podrasowujemy kod"

Specyfikacja problemu Wejście:

- n liczba naturalna większa od zera
- ciąg elementów a₁,...,a_n ze zbioru Z, umieszczony w tablicy a[0],...,a[n-1]
- x element zbioru Z

Wyjście:

- p pozycja elementu x w ciągu a[0],...,a[n-1] LUB
- -1 gdy x nie występuje w ciągu a[0],...,a[n-1]

```
int znajdz(int n,int a[],int x)
{ int i;
  for(i = 0; i<n; i++)
       if (a[i]==x) return i;
  return -1;
}</pre>
```

```
def znajdz(n, a, x):
    for i in range(n):
        if a[i]==x: return i
    return -1
```

```
int znajdz(int n,int a[],int x)
{ int i;
  for(i = 0; i<n; i++)
      if (a[i]==x) return i;
  return -1;
}</pre>
```

```
def znajdz(n, a, x):
    for i in range(n):
        if a[i] == x: return i
    return -1
```

W czym problem?

- wyszukiwanie często wykonywaną operacją
- (w najgorszym przypadku) n-krotnie musimy powtarzać sprawdzanie czy ciąg nie zakończył się: i<n

Idea wartownika:

- umieść na końcu przeszukiwanego ciągu szukany element x;
- wówczas wyszukiwanie na pewno zakończy się znalezieniem wystąpienia x... nie musimy sprawdzać czy koniec ciągu;
- na końcu (za pętlą) sprawdź czy jest to "rzeczywiste" wystąpienie.

UWAGA

Celem nie jest poprawa złożoności asymptotycznej (czyli dużego-O).

Bez wartownika:

```
int znajdz(int n,int a[],int x)
{ int i;
  for(i = 0; i<n; i++)
      if (a[i]==x) return i;
  return -1;
}</pre>
```

```
def znajdz(n, a, x):
    for i in range(n):
        if a[i] == x: return i
    return -1
```

Wartownik na "dodatkowej" pozycji:

```
int znajdz(int n, int a[], int x)
{ int i;
    a[n] = x;
    for(i = 0; a[i]!=x; i++);

    if (i<n) return i;
    return -1;
}</pre>
```

```
def znajdz(n, a, x):
    a[n] = x
    i=0
    while a[i]!=x:
        i=i+1
    if (i<n):
        return i
    return -1</pre>
```

Efekt:

- Liczba porównań elementów zbioru Z nadal (co najwyżej) n
- Eliminujemy porównania i<n kosztem stałej liczby operacji.
- Złożoność asymptotyczna O(n) nie ulega zmianie, ale w praktyce przyspieszamy kluczowe obliczenia

Schemat Hornera

Wartościowanie wielomianu

Specyfikacja:

Wejście:

- n liczba naturalna (stopień wielomianu,)
- a[0], a[1],...,a[n] współczynniki wielomianu (rzeczywiste);
- x liczba rzeczywista;

Wyjście: wartość wielomianu w punkcie x, czyli

$$a[0] + a[1] * x + a[2] * x^{2} + ... + a[n] * x^{n}$$

Algorytm (w miarę sprytny):

- 1. potega ← 1
- 2. wynik \leftarrow 0
- 3. Powtarzaj dla i=0,1,...,n:
 - wynik ← wynik + a[i] * potega
 - potega ← potega * x
- 4. Zwróć wynik

Złożoność czasowa:

- Czas O(n)
- Liczba mnożeń: 2n

Wartościowanie wielomianu

Specyfikacja:

Wejście:

- n stopień wielomianu,
- a[0], a[1],...,a[n] współczynniki wielomianu (rzeczywiste);
- x liczba rzeczywista;

```
Wyjście: wartość wielomianu w punkcie x, czyli a[0] + a[1] * x + a[2] * x^2 + ... + a[n] * x^n Algorytm (w miarę sprytny):
```

```
int wiel(int n, float a[],
  float x)

{ float wynik = 0, potega=1;
  int i;
  for(i=0; i <= n; i++) {
     wynik += a[i] * potega;
     potega *= x;
  }
  return wynik;
}</pre>
```

```
def wiel(n, a, x):
    wynik = 0.0
    potega=1.0
    for i in range(n+1):
        wynik+=a[i]*potega
        potega *= x
    return wynik
```

Wartościowanie wielomianu - schemat Hornera

Zauważmy, że

$$W(x)=a_0+a_1*x+a_2*x^2+...+a_n*x^n$$

Możemy zapisać

$$w(x) = a_0 + x (a_1 + x (a_2 + x (a_3 ... + x (a_{n-1} + a_n * x)...)$$

wyciągając x "przed nawias" zawsze gdy to możliwe.

Niech:

$$h_n(x) = a_n$$

 $h_k(x) = a_k + h_{k+1}(x) * x dla k < n$

Wówczas:

$$h_0 = w(x)$$
.

Schemat Hornera

Przykład

$$W(x) = a_0 + a_1 * x + a_2 * x^2 + a_3 * x^3 = 2 + 3 x + 5 x^2 + 4 x^3$$

$$h_3(x) = a_3 = 4$$

$$h_2(x) = a_2 + h_3(x) * x = 5 + 4 x$$

$$h_1(x) = a_1 + h_2(x) * x = 3 + 5x + 4x^2$$

$$h_0(x) = a_0 + h_1(x) * x = 2 + 3 x + 5 x^2 + 4 x^3$$

Schemat Hornera

```
int horner(int n, float a[], float x)
{ float wynik = a[n];
  int i;
  for(i=n-1; i >= 0; i--) wynik = wynik * x + a[i];
  return wynik;
}
```

```
def horner(n,a, x):
    wynik = a[n]
    i=n-1
    while i>=0:
        wynik = wynik * x + a[i]
        i=i-1
    return wynik
```

Złożoność czasowa:

- Czas O(n)
- Liczba mnożeń: n

Optymalizacja/"podrasowanie" – kiedy warto

Instrukcja dominująca:

Instrukcja, której liczba wykonań jest takiego samego rzędu jak złożoność algorytmu

Optymalizujemy liczbę

- operacji dominujących, w tym ...
- operacji szczególnie czasochłonnych, np.
 - operacje arytmetyczne zmiennoprzecinkowe (alg. Hornera)
 - porównania/podstawienia w algorytmach sortowania (porównujemy długie "klucze", przestawiamy całe "opisy-rekordy")

Funkcje f(n) i g(n) są tego samego rzędu, gdy

- f(n) = O(g(n)) oraz
- g(n) = O(f(n)).

Optymalizacja/"podrasowanie" – kiedy warto

Dokładność numeryczna innym powodem/aspektem optymalizacji:

- wpływ liczby operacji zmiennoprzecinkowych na dokładność wyniku
- wpływ kolejności operacji zmiennoprzecinkowych na dokładność wyniku

... sczegóły na przedmiocie analiza numeryczna

Instrukcje dominujące – przykład 1

Instrukcje dominujące – przykład 2

```
void insertSort(int n,int a[])
{ int x, k, p;
  for (k=1; k<n; k++) {
    x=a[k]; //niedominująca
    p=k;
    while (p>0 \&\& x<a[p-1])
    { a[p]=a[p-1]; // dominujaca
      p--;
    a[p]=x;
```